

Verslag Rondetafelgesprek Landelijk Netwerk Taal | 15 juni 2016

Beleidsadvies van de Taalunie rond onderwijs Nederlands in de 21ste eeuw

Op woensdag 15 juni kwamen 22 leden van het Landelijk Netwerk Taal, het netwerk voor taalcoördinatoren en taalspecialisten werkzaam in het basisonderwijs, bijeen ten behoeve van het Beleidsadvies van de Taalunie. De leden hebben gediscussieerd aan de hand van de door de Taalunie aangeleverde stellingen, om zo input te kunnen leveren aan hun Beleidadvies.

De stellingen zijn in drie discussierondes besproken. In elke discussieronde zaten zo'n drie tot vier deelnemers bijeen rond een stelling. Zij noteerden argumenten voor en tegen op een reactieformulier. In een tweede ronde werd er van samenstelling en stelling gewisseld en werden de reactieformulieren uit de eerste ronde aangevuld door andere deelnemers. Na deze drie discussierondes vonden er, verdeeld over twee groepen twee beschouwende rondes plaats om de notities op de reactieformulieren te bespreken. Via een 'samenvattingsformulier' noteerden de twee groepen gezamenlijke conclusies per stelling, die in de tweede beschouwende ronde werden aangevuld door de andere groep. Op deze manier is per stelling een gezamenlijke visie van leden van het Landelijk Netwerk Taal geformuleerd. In dit verslag zal deze visie per stelling toegelicht worden.

Stelling 1

In het onderwijs in de 21ste eeuw moet de nadruk liggen op talige vaardigheden, veeleer dan op kennis over taal

Deze stelling lijkt een schijnbare tegenstelling te bevatten: leerlingen kunnen bijvoorbeeld niet leren schrijven (talige vaardigheid), zonder kennis over taal. De talige vaardigheden zijn voorwaardelijk voor de 21^e-eeuwse vaardigheden, wat ze overigens ook daarvoor al waren. De vraag die deze stelling oproept, is 'wat wordt er verstaan onder kennis over taal?'. Om deze stelling verder uit te kunnen werken, zou deze 'kennis over taal' eerst goed gedefinieerd moeten worden, met een vertaling van deze definitie naar het onderwijs, over de groepen en klassen heen (welke kennis over taal hebben leerlingen in groep 4 nodig?). Hierbij moet worden opgemerkt dat leraren in staat moeten kunnen zijn de 'kennis over taal' toe te passen en te herkennen in verschillende contexten. Niet om er losse oefeningen mee te doen, maar om deze kennis functioneel in te zetten in betekenisvolle contexten (en daarbij kennis over taal explicieter te koppelen aan de vaardigheden). Daar zit nu nog een handelingsverlegenheid die verholpen zou moeten worden.

Het LNT merkt verder op dat deze stelling alleen rept van vaardigheden (techniek) en kennis (toepassing), maar niet van vertrouwen (plezier). In het onderwijs in de 21ste eeuw moet ook gewerkt worden aan een 'goede relatie' met taal. Leerlingen moeten met plezier en vertrouwen taal kunnen hanteren.

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

SLO Enschede

Bezoekadres
Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede
Nederland

Postadres
Postbus 2041
7500 CA Enschede
Nederland

T +31 (0)53 484 08 40
F +31 (0)53 430 76 92
E info@slo.nl

www.slo.nl
www.linkedin.com/company/slo
www.twitter.com/slocommunicatie

IBAN NL49 INGB 0664 8648 80
BIC INGBNL2A
KvK Oost Nederland 06085916

SLO Utrecht

Bezoekadres
Lange Viestraat 371
3511 BK Utrecht
Nederland

Stelling 2

Het vak Nederlands dient primair te worden ingevuld als steunvak, waarin de nodige talige kennis en vaardigheden worden aangereikt om aan het onderwijs in andere vakken deel te kunnen nemen.

Het LNT verbetert deze stelling tot: **Het vak Nederlands dient OOK te worden ...**. Het vak Nederlands dient zeker ook op zichzelf te blijven staan, alleen al vanwege het feit dat anders de 'taalkunst' (taal als expressiemiddel, om van te genieten, om over te reflecteren) in de verdrinking dreigt te raken. Als je taal als apart vak van het rooster zou halen, zou er echt iets verdwijnen.

Het 'vak Nederlands' als apart vak op het rooster verdient echter wel een herbezinning. Nu wordt daar vaak invulling aan gegeven via niet altijd inspirerende contexten uit methodes. Het LNT pleit voor een meer tekstgerichte benadering: lezen en werken rond authentieke inspirerende teksten en zo leren om die teksten te lezen, erover te praten en ze zelf te schrijven. Dit zou kunnen gebeuren met een wereldoriënterende insteek, waardoor de lessen Nederlands (taal) ook bijdragen aan persoonsvorming.

Dat neemt niet weg dat sommige taaldomeinen inderdaad ook een steunende functie kunnen hebben. Dat zou per domein bekeken moeten worden.

Voor het primair onderwijs is deze stelling overigens minder bruikbaar dan voor het voortgezet onderwijs: de term 'steunvak' is binnen het po niet van toepassing. Uiteraard heeft taal daar wel ook een 'steunende' functie en zou dat meer geëxpliciteerd moeten worden.

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Stelling 3

In de 21ste eeuw is mediawijsheid belangrijker dan taalvaardigheid.

Op de vraag of mediawijsheid belangrijker is dan taalvaardigheid geeft het LNT als antwoord: nee. Maar ook hier zou volgens het LNT eerst een goede definiëring van de begrippen moeten plaatsvinden: wat verstaan we onder 'mediawijsheid'? En waarom wordt er gesproken van 'mediawijsheid' en 'taalvaardigheid', waarom niet van 'mediavaardigheid'? Over welke media hebben we het eigenlijk? Hier zou meer onderzoek naar en duidelijkheid over moeten komen.

Mediawijsheid en taalvaardigheid zijn nauw met elkaar verbonden: je kunt niet 'mediawijs' worden zonder taalvaardig te zijn. Onderzoek naar de relatie is wellicht ook gewenst. Mediawijsheid en taalvaardigheid kunnen in onderlinge samenhang worden ingezet om andere onderwijsdoelen te bereiken, zoals dat bijvoorbeeld gebeurt als leerlingen op zoek gaan naar (betrouwbare) informatie op internet.

Het onderwijs loopt overigens nog wel achter op het gebied van nieuwe media in het taalonderwijs. Ons taalonderwijs is nog erg gericht op papieren teksten. Ook hier zou een herbezinning op zijn plaats zijn.

Stelling 4

De minimale eisen op het vlak van taal (lezen, luisteren, spreken, schrijven) die op dit moment aan kinderen en jongeren worden gesteld, zijn onvoldoende om volwaardig deel te kunnen nemen aan de 21ste-eeuwse samenleving.

Wat wordt bedoeld met 'de minimale eisen'? Zijn dit de eisen zoals beschreven in het Referentiekader Taal? Dan zou daar inderdaad ook opnieuw naar gekeken moeten worden: in het Referentiekader Taal ontbreekt namelijk aandacht voor vaardigheden als het

reflecteren op de betekenis van een boodschap in een bepaalde context. Dergelijke vaardigheden passen bij de 21^e-eeuwse samenleving (meer gericht op communicatie), maar behoren nu nog niet tot de 'minimale eisen'. Ook een uitbreiding naar andere tekstsoorten en media is gewenst; als voorbeeld wordt aandacht voor 'begrijpend kijken' genoemd. Het Referentiekader Taal is nog niet goed geland in de onderwijspraktijk: de praktijk van het onderwijs maakt daardoor de huidige 'minimale eisen' nog niet waar. Dit komt deels door de focus op toetsing, waardoor bepaalde taaldomeinen te weinig aan de orde komen in het onderwijs. De huidige toetsing is te beperkt en toetst maar een aantal domeinen en geen communicatieve vaardigheden. Ook de didactiek, de effectiviteit van het taalonderwijs schiet tekort: we doen nog niet wat we willen doen in het taalonderwijs. Overigens, met alleen het aanpassen van de minimale eisen (of het verscherpen van die eisen) bewerkstelligen we nog geen verandering. Wanneer zijn de 'eisen' gehaald? Als er een toets over gemaakt is? Voor het bewerkstelligen van een verandering moet er meer gebeuren: ook eisen stellen aan leraren, opleiders, adviseurs, uitgevers ...

Stelling 5

Het is wenselijk dat meertaligheid een volwaardige plek krijgt binnen het Referentiekader Taal.

Onder deze stelling gaat een visie op de maatschappij schuil: we hebben te maken met een pluriforme, meertalige, multiculturele samenleving, waarbij eentaligheid eerder een uitzondering dan de regel lijkt te zijn/worden.

Meertaligheid zou – passend bij die maatschappij – volgens het LNT een integrale plek moeten krijgen in het onderwijs. Ook hierbij geldt dat we 'meertaligheid' dan eerst goed moeten beschrijven: hebben we het over het beheersen van een tweede taal als Engels of Fries, of denken we bij meertaligheid aan de brede diversiteit van moedertalen? Het LNT is er niet zeker over of aandacht voor meertaligheid in het onderwijs via een plek in het Referentiekader Taal bewerkstelligd zou moeten worden; wellicht kan dat ook op andere manieren (tenzij men merkt dat het RKT leidend is voor het onderwijs). De deelnemers van het LNT wezen op Vlaamse voorbeelden rond talensensibilisering. Dergelijke ontwikkelingen zouden ook in het Nederlandse onderwijs meer van de grond moeten komen.

Dat neemt niet weg dat Nederlands nog steeds de taal blijft waarin de meeste communicatie plaats zal vinden. Voor elke leerling minimaal niveau 2F blijft de richtlijn. Dat betekent echter zeker niet dat we de eigen, andere, talen zouden moeten afstraffen.

Stelling 6

Literaire competentie dient vooral te worden nagestreefd in opleidingen die voorbereiden op hoger onderwijs

Het LNT merkt op dat het woord 'literaire competentie' enige weerstand oproept. Ook dit begrip moet goed gedefinieerd worden. Alle leerlingen, ongeacht hun onderwijsniveau, zouden plezier in taal en teksten moeten kunnen ontwikkelen. Dat bevorderen van plezier staat volgens het LNT voorop. Het onderwijs moet alle leerlingen kunnen uitdagen om nieuwe teksten en genres te ontdekken, om zo te verkennen wat er bij hen past en waar hun grenzen liggen. Dat betekent dat het onderwijs een rijk aanbod moet bieden in teksten en boeken. 'Niet alleen Geronimo Stilton, maar ook Ted van Lieshout', werd er gezegd. Het onderwijs in teksten en het lezen van teksten zou niet plaats moeten vinden binnen strakke

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

kaders, maar zou gericht moeten zijn op het bevorderen van plezier en het ontdekken van nieuwe boeken.

Stelling 7

Aandacht voor taalbeschouwing is van ondergeschikt belang in beroepsgerichte opleidingen

Voor het primair onderwijs (de expertise van het LNT) is deze stelling niet direct van toepassing. Maar in reactie zegt het LNT 'nee': aandacht voor taalbeschouwing lijkt ons voor alle opleidingen relevant. Nadenken over de functie, vorm en betekenis (inhoud) van taal is ook voor beroepsopleidingen essentieel. Wellicht zou er nog beter in kaart moeten worden gebracht welke taal studenten (beoefenaars) in de beroepssituatie nodig hebben. Daarbij wordt vaak gedacht aan het leren van specifieke vaktaal, maar we doelen hier juist op het leren reflecteren op taal in de beroepscontext: nadenken over 'wat doet taal in een bepaalde context'.

Taalbeschouwen is een vaardigheid die verder gaat dan taal alleen. Het is daarom van evenveel belang (of misschien nog wel van meer belang) voor de beroepsgerichte opleidingen,

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

SLO Enschede

Bezoekadres
Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede
Nederland

Postadres
Postbus 2041
7500 CA Enschede
Nederland

T +31 (0)53 484 08 40
F +31 (0)53 430 76 92
E info@slo.nl

www.slo.nl
www.linkedin.com/company/slo
www.twitter.com/slocommunicatie

IBAN NL49 INGB 0664 8648 80
BIC INGBNL2A
KvK Oost Nederland 06085916

SLO Utrecht

Bezoekadres
Lange Viestraat 371
3511 BK Utrecht
Nederland